

*Ale je zde tolik spoust stříbra, že jestliže někomu přeje štěstí, tomu nebudou scházet třebas i vína přivezená až z Kréty.*

*Agricola (Bermannus)*

## Rozmařilý život

V Jáchymově se žilo mnohem více lehkomyšlněji, než v jiných městech. Značná příležitost k ziskům se jakoby sama nabízela příslušníkům majetné vrstvy, na nichž vesele parazitovali různí podvodníci a šejdíři. Byl zde početný stav dělníků s pravidelnou mzdou, takže i řemeslníci a kramáři měli dobré výdělky. Napříč obyvatelstvem byl proto neobyčejně rozšířen alkoholismus a obžerství.

„*Chlastalo a žralo se*“ při každé příležitosti. Ve všední den i v neděli, ve dne i v noci. Při svatbách, při křtinách, při pohřbech, při církevních slavnostech. Zapíjela se dřina, životní úspěchy i neúspěchy, pilo se i při práci. Havíři nepracovali, protože byli opilí, hašplíři propíjeli nejen mzdu, nýbrž i kusy svého oděvu, trejvíři, „... *jsouce vožralí, jdou na kolo a tak činí škodu na koních*“. Oblíbená byla hudba, tanec i zpěv. Nepěly se ale písně lidové, spíše pijácké, často s obsahem nepřilíš učesaným.

Bylo zde neskutečné množství hospod. Od honosných, pro ubytování urozených hostí, až po nejhorší rvačské a hráčské krčmy. Ale i v těch nejlepších hostincích docházelo ke rvačkám a mordům. Rozdíl byl jen v tom, že v putykách čtvrté cenové kategorie si rozbíjeli hlavy konvicemi a džbánky, kdežto v luxusních pětihvězdičkových se mrzačili kordy.

Některé pijácké brlohy byly uzpůsobeny na přechovávání povalečů a zlodějů. Jejich majitel byl často zbavován výčepního práva, protože „*lotry, zákeřníky a lidi neřádné přechovával*“, a že k němu „*lotři svobodně jdou, žerou, hrajou a neřády provozují a propíjíce, prohrajíce, vyjdou odtud a nové honí*“. V Jáchymově proto byla vydávána zvláštní nařízení o návštěvě hospod, o tanci a pořádání svatebních veselí, jež měla zabránit výstřednostem, které se povážlivě rozbujely. „*Každý, kdo by byl v době mše přistižen v krčmě, bude i s šenkýřem dán do vězení*.“

Běžným a oblíbeným zdejším zvykem se staly závody v pití. Jáchymovské pijácké závody byly v 16. století dokonce proslaveny i v literatuře, neboť „poetická“ báseň „*Jáchymovský turnaj*“ vdechla život pompézním hrdinům. V klání, které trvá až do rána, vystupují *Pípa, Vyzunk, Do dna a Plné břicho*.

*Kdo dobře pít a žráti zná,  
to hrdina je ceněn,  
zde nepije se po doušcích,  
kdo také by tu o to stál...*

Protože místní pivovary zpravidla nestačily dostatečně zásobit všechny hospody, tekla proudem nejen kořalka, nýbrž i drahá zahraniční vína. Dovážela se vína rakouská, francouzská, rýnská... V jednom ze svých kázání Mathesius vypočítává 20 druhů vín, jež se v Jáchymově čepovala.

Ačkoli Mathesius nebyl příliš úzkoprsý pokud šlo o nějaký ten doušek, a neměl žádné námítky proti přípitku k uctění hosta, loku před spaním či jako preventivního prostředku proti nemocem, přece jen to, co viděl v Jáchymově, se mu zdálo příliš. Poukazoval na to, že se začíná pít od časného rána – „... *lijí do sebe víno a pivo jak do měchu, vyvolávají spory, klejí a nadávají jak na selském posvícení, mluví hrubě a sprostě a vysmívají se posvátným věcem*“. Stěžoval si, že všechny krčmy jsou plné nejen o svátcích, nýbrž i ve všední dny, a práce se zanedbává. Pije se do otupění „... *a když nejsou jiní kumpáni, ožírají se s vozky a domácími*

*pacholky každodenně, ze dne mají noc a z noci den, válejí se v blátě a neřádu jako svině, zvracejí jako koželužští psi, sekají a píchají, kousají a bijí kolem sebe jako herky.“*

Obzvlášť se pohoršoval nad tím, že „nejen muži, nýbrž i ženy se oddávají pití a karbanu.“ Přitom městská statuta nařizovala, že hospoda smí být otevřena až od jedné hodiny po poledni a nejpозději v osm večer už musí být prázdná, a městská rada jáchymovská dokonce stanovila, že v jedné hospodě smí dostat host jen pět holb nápoje. To ovšem vedlo pouze k tomu, že opilci putovali od hospody k hospodě, kde si s vychytralým úšklebkem vychutnávali další a další prohibiční dávku. Přes tato omezení se asi nikdy nikomu nepodařilo na jeden záťah obejít všechny jáchymovské hospody. Jistě by to doložil vůbec první záznam v Guinnessově knize rekordů.

Poměrně vysoký životní standard příslušníků šlechty a bohatých měšťanů, a jejich sklon k pohodlnému a přepychovému životu, vedl k nákladným a požitkářským oslavám nejen při soukromých rodinných událostech, jako svatbách, křtech a pohřbech, nýbrž i při veřejných slavnostech. Svatební hostiny se konaly na radnici a běžně se jich účastnilo 80, někdy dokonce i 200 lidí. Mathesius proto ve svých kázáních brojil i proti nákladným svatbám, neboť „... již brzy po svatbě zastavují nebo prodávají kabát i plášť, krávy a telata, dům i pozemky“.

Ze světských slavností byly oblíbeny hornické slavnosti „střelby ku ptáku“, tj. závody ve střelbě, které se mnohdy prováděly neobyčejně honosně a za účasti hostů i zdaleka. První jáchymovská střelecká slavnost z roku 1521 byla tak okázalá, že se jí účastnilo 242 střelců z Čech i Německa. Pořadatelé slavnosti byli Šlikové a účastnili se jí šlechtici se svými průvody až ze vzdáleného Augsburgu, Drážďan, Bamberka, Řezna a Norimberku. Byla pro ně vystrojena nádherná hostina a celá jáchymovská horní obec se k této slavnosti nově vystrojila. Vítězové si odnášeli vysoké peněžité odměny. Záměrně pozvaný básník Hans Lutz z Augsburgu byl pověřen, aby svými rýmy zvěčnil velikost této slavnosti.

Bohatství města bylo okázale dáváno najevo i při návštěvě vzácných hostů, jakými byl král, příslušníci jeho dvora, vysocí úředníci a vznešení cizinci. Ti bývali nejen náležitě uvítáni, ale byly jim věnovány zpravidla i cenné dary.

Nejen proti opilství, nýbrž i proti „výtržnickému“ tanci, jakým byl např. „mečový tanec“ při završení masopustu, vystupovala městská správa. Jáchymovský taneční řád např. zakazoval nosit zbraně na tancovačky, neboť „... při tanci dochází k pitkám, povykům, výtržnostem, rvačkám a ohrožování života zbraní“. Autoři řádu dále mladým tanečnickům vytýkali, že k tanci chodí tak výstředně oblečení, že to ohrožuje veřejnou mravnost. Podobně i ženy, zvláště mladé, rozhořčovaly svými obleky jáchymovského pastora. Vytýkal jim, že „... raději chodí na tanec než na kázání, v noci se vracejí domů bez svých matek v průvodu mládenců a lehce se vzdávají svého panenství“. Ženám horníků pak byla doma dlouhá chvíle. Když muž fáral do dolu, ona „fárala“ z domu za kamarádkami na pokec či zahrát si karty a v povznesené náladě si třeba koupaly nohy ve víně. Mravnost upadala, v chlastu se rozpouštěly peníze i statky.

Volný pohlavní život ostatně vedl ke značnému rozšíření pohlavních chorob. Cizoložství, proti němuž bojovala jak moc světská, tak i církevní, nebylo žádnou vzácností. Častým předmětem úředních zápisů byly „osoby při obci zmařilé nebo kurvy“. Lehké ženštiny se zde jen hemžily a městská spravedlnost je trestala odsouzením k zametání ulic, ostříháním vlasů,



střelecké odznaky  
(nahore z roku 1619, dole 1622)  
(muzeum Jáchymov, 2005)

mrskáním u pranýře, vyobcováním z města, vystavováním v kleci na veřejném prostranství, ale mohl být také uložen trest smrti. Zřejmě záleželo na tom, o koho šlo. Do Jáchymova jim byl zakázán přístup již roku 1521, ale zákaz mnoho nepomáhal, neboť, zvláště o jarmarcích, sem přicházelo mnoho lehkých žen i zdaleka. Mathesius žádal pro cizoložníky a nevěstky těžké tresty. Nebyl srozuměn s tím, že „zloděje pověsí a kurvy a cizoložníky pustí“, neboť „cizoložství je větší hřích než krádež“.

Nedílnou součástí jáchymovského obyvatelstva tedy byli i různí povaleči, karbaníci, nevěstky a zloději. Smolné knihy a různé městské zápisy barvitě líčí tento produkt tehdejších společenských poměrů. Navíc velká koncentrace námezdně pracujících a jejich okrádání úředníky vyvolávaly havířské bouře. Proto se vrchnost snažila už v zárodku podchytit každé možné ohnisko odporu a za tím účelem pečlivě sledovala náladu dělného lidu. Město Jáchymov bylo rozděleno na čtvrti, v jejichž čele stáli vždy dva radní, kteří měli k ruce *čtvrťmistra*, který měl dbát, aby byly dodržovány předpisy a nařízení. Aby byl čtvrťmistr dokonale informován o stavu svého okrsku, byl pro dozor na každých 20 obyvatel určen „*rotmistr*“, který pečlivě hlídal své svěřence a byl povinen upozornit na každé vybočení z řádu, které by zjistil. Obyvatelstvo bylo povinno poslouchat nařízení svého čtvrťmistra a rotmistra, neboť jinak se vystavovalo trestním sankcím.

Potíže však nezpůsobovali jen zaměstnanci dolů. Důlní podnikání, díky velké spotřebě materiálu všeho druhu a díky výrobě kovů, přímo nabízel možnost k velkým podvodům. Známý je případ jáchymovského úředníka, desátníka Hetttersbergera, který zpronevěřil roku 1521 30 000 zlatých. Další úředník, písař Jiří Pelzl, zpronevěřil 7 000 zlatých. Běžné ale byly podvody i při koupi dříví, známé jsou četné podfuky při tavení rud i zákonem stíhaný prodej stříbra soukromníkům. Vedle velkých podvodníků se přizívovala i řada větších či menších zlodějů. Od zlodějství nebylo daleko k loupežím, zvláště tam, kde se dala oběť vraždy snadno odklidit do starých opuštěných dolů.



horní hlídač  
(dřevoryt Karla Tomana)